

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 3 (5)
2024**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

3

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2024

UDK: 818.213

BBK: 84.61

B- 29

Butun kuch va salohiyatimizni yagona ulug' maqsadimiz – Yangi O'zbekistonni barpo etishga qaratamiz.

Yangi O'zbekiston – bu, avvalo, yangi iqtisodiy munosabatlar, yangi iqtisodiy dunyoqarash demakdir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Shavkat Mirziyoyev

Все свои силы и потенциал мы направим на достижение нашей общей великой цели - построение нового Узбекистана. Новый Узбекистан – это, прежде всего, новые экономические отношения, новое экономическое мировоззрение.

Президент Республики Узбекистан
Шавкат Мирзиёев

© Yangi O'zbekiston iqtisodiyoti

© «*KLASSIC PRINT*» nashriyoti

“Yangi O‘zbekiston iqtisodiyoti” - ilmiy-uslubiy jurnal

Ilmiy-uslubiy jurnal 1.09.2022-yildan boshlab chiqa boshlagan, yiliga 6 marta chop etiladi.

Ta’rischi:

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI

Bosh muharrir

Bosh muharrir o‘rinbosari

Mas’ul kotib

i.f.d., prof. A.Qodirov

PhD, dots. X.X.Rejapov

PhD. K.A.Muxitdinova

Jamoatchilik kengashi:

Prof. I.U.Madjidov (rais), prof. Sh.Toshmatov, PhD E.Yodgorov, i.f.n., dots. A.T.Umarov, i.f.d., prof. A.Qodirov

Tahrir hay’ati:

Prof. Sh.O.Toshmatov, i.f.d., prof. A.Qodirov, prof. A.V.Vaxabov, prof. X.P.Abdulqosimov, prof. F.T.Egamberdiyev, prof. Sh.K.Yo‘ldashev, prof. A.M.Sodiqov, prof. Q.Muftaydinov, prof. K.Ubaydullayev, i.f.d. Q.K.Mambetjanov, prof. I.Y.Umarov, i.f.d. B.Tagayev, i.f.d. Z.T. G‘oipnazarova, i.f.d., G.N.Maxmudova, prof. P.Z.Xashimov, i.f.d., dots. X.X.Rejapov, dots. A.T.Umarov, i.f.d. B.B. Baxtiyorov, dots. Sh.S.Nasretdinova, dots. B.B.Mullaboyev, dots. Z.Jumaqulov, dots. N.A.Artiqov, dots. K.A.Muxiddinova, dots. D.I.Ro‘ziyeva, dots. A.Ambartsumyan, dots. R.Abdullayeva dots. A.Boboyev, dots. X.Baratov, dots. N.A.Kudratxodjayeva, dots. M.I.Saidkarimova, dots. B. Adilov, dots. N.Z. Umarova, dots. R.Abdullayeva, PhD K.Jabborov, PhD Sh.Abdullayeva, PhD M.Mamanazarov.

Tahririyat manzili:

10095, Toshkent - 95, Universitet ko‘chasi, 4. tel: (+99899) 821-20-72

Журнал сайти: <https://journal.econuu.uz>

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administrasiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikasiyalar agentligi tomonidan 17.07.2022-yilda № 4715-son bilan ro‘yxatga olingan.

Buyurtma: ISSN 978-9943-5256-3-4

Jurnal OAK ro‘yxatiga 2023 yil 1 iyuldan kiritilgan (OAK rayosat qarori 04.07.2023 yil № 340/5).

Jurnalda ma’lumotlar bosilganda dalillar ko‘rsatilishi shart. Jurnalda chop etilgan ma’lumot va keltirilgan dalilarning aniqligi uchun muallif javobgardir.

“Yangi O‘zbekiston iqtisodiyoti” № 3. 2024

MUNDARIJA

Ваҳабов А.В., Ходжибокиев Ш. Х. Экологик инвестициялар барқарор иқтисодий ўсиш омили сифатида.....	6
Шоҳазамий Ш.Ш. Концепция стратегии перехода к дуалистической модели цифровой финансово-кредитной системы в Узбекистане.....	12
Далиев А.Ш. Алгоритмы и модели структурного распознавания для решения задач классификации, прогноза и управления сложными процессами.....	24
Ташпулатов Г.Т. Янги Ўзбекистон тараққиёти сиёсатида баҳоловчи ташкилотлар рейтингини баҳолаш ва рэнкингини аниқлашнинг комплекс ёндашуви	26
Далиев Ш.А. Биржа операцияларини рақамлаштиришнинг хусусиятлари ва муаммолари.....	34
Abdul Jalil Mahama Topic: Justification of the possibility of introducing Islamic finance in the conditions of the economic development of new Uzbekistan.....	44
Бутабаев М.Т., Арзиев М.А. Возможности и основы применения управления большими данными.....	55
Rejapov X.X., Oromov B.X. Kapital bozorini rivojlantirish yoʻnalishlari.....	63
Mambetjanov Q.Q., Sarmanov A.A. Oʻzbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni davlat tomonidan qoʻllab-quvvatlashning oʻziga xos xususiyatlari.....	70
Дўстова А.Қ. Корхона бошқарувида кадрлар салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигини баҳолаш услубиёти.....	76
Qodirov A.A. Zamonaviy ekoturizmni rivojlanishini tadqiqot qilishning metodik va metodologik jihatlari.....	80
Turdiyev A., Artikov N.Ya. Raqamlashtirish-iqtisodiyotning muhim sharti.....	89
Normurodov J.B. Innovatsion marketing faoliyatini takomillashtirish.....	93
Navruz-zoda Z.B. Oʻzbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirish imkoniyatlari.....	99
Ochilov N.F. Qishloq xoʻjaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini taʼminlash.....	105
Raximov B.I., Saloxiddinov Z.N. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikni oʻrni.....	111
Xolmurotov O.T. Ўзбекистон иқтисодиётига инвестицияларни жалб қилишни ривожлантириш йўналишлари.....	115
Хамидов О.Х., Абдуллоев А.Ж. Агрокластерлар фаолиятида кооперация муносабатларини	120
Asadullaev L.M. Harbiy avtomobillarni boshqarishdagi muammolar.....	127
Bazarova G.G. Oʻzbekistonda qashshoqlikka qarshi kurashish chora tadbirlarining samaradorligini oshirish masalalari.....	134
Гашизова Д.Б. Анализ системы бухгалтерского учета на предприятиях нефтяной отрасли в Узбекистане.....	138
Досметова Г.М. Озиқ-овқат саноатида тadbirkorлик синов лабораториялар фаолиятига таъсир этувчи иқтисодий механизмларни такомиллаштириш.....	144
Алимов Ғ.А. Ўзбекистонда дон маҳсулотлари кластерларида ишлаб чиқариш ва хўжалик фаолиятини ривожлантириш.....	153
Kayimova Z.A., Tozhieva A.F. The main directions and instruments of the state in solving the problems of developing "Green" finance.....	157
Muxitdinova K.A. Investitsion jozibadorlikni baholash uslubiyatini «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» AJga tadbiq etish.....	163
Begimova D.K. Oʻzbekistonda hududiy paxta-toʻqimachilik klasterlari faoliyatini tashkil etishning oʻziga xos xususiyatlari.....	171
Maxkamov I. Paxta-toʻqimachilik klasterlar faoliyatiga taʼsir etuvchi omillar.....	174
Shaxobov X.M. Klasterlar rivojlanishining yangi bosqichi.....	178

11. Qulliyev O. Covid-19 и экономика Узбекистана //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2020. – Т. 2. – №. 2.
12. Qulliyev O. Принципы функционирования и основные направления деятельности многосторонних банков //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2020. – Т. 2. – №. 2.
13. Qulliyev O., Jiyanov L. Инновационное развитие и сельскохозяйственный подход к сельскому хозяйству //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2020. – Т. 2. – №. 2.
14. Anvarovich Q. A. et al. The economic modernization of Uzbekistan //ResearchJet Journal of Analysis and Inventions. – 2021. – Т. 2. – №. 05. – С. 332-339.
15. Qulliyev Oxunjon Anvar o‘g‘li. Covid-19 va O‘zbekiston iqtisodiyoti Journal of advanced research and stability (Jars)
16. Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar Volume: 01 Issue: 05| 2021
17. Rasulovich K. A., Ulugbekovich K. A. Section: Economics //Polish science journal. – 2020. – с. 25.
18. Rasulovich K. A. The role of agro-tourism in the development of socio-economic infrastructure in rural areas //Наука и образование сегодня. – 2021. – №. 3 (62). – С. 13-14.
19. Khodjayev A. R. et al. Efficiency of using modern information and communication technologies in small business //World science: problems and innovations. – 2021. – С. 130-132.
20. Xodjayev A. et al. The role of smm marketing in small business development during a pandemic //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2020. – Т. 1. – №. 1.
21. Qulliyev Oxunjon Anvar o‘g‘li Chovachilik tarmog‘ini rivojlantirish va aqlli fermada zamonaviy sensorli texnologiyalarning rivojlanishi Toshkent davlat iqtisodiyot unuversiteti konferensiyasi 2021-y. 186-192-betlar.
22. Anvar o‘g‘li, Qulliyev Oxunjon. “Functioning Principles and Main Activities of Multilateral Development Banks.” International Journal of Culture and Modernity 15 (2022): 83-86.
23. Qulliyev Oxunjon Anvar o‘g‘li, Bobomurodov Qayimjon Homidovich, O‘zbekistonda kambag‘allik darajasini qasqartirish, O‘zbekistonda fanalararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali issn: 2181-3302 SJIF:5,963 23-son 20.10.2023 https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/11154 271-273-betlar
24. Qulliyev Oxunjon Anvar o‘g‘li, Normurodov Jamshit Baxshibek o‘g‘li, The standard of living of the population and promising opportunities to increase it in Uzbekistan O‘zbekistonda fanalararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali issn: 2181-3302 SJIF:5,963 23-SON 20.10.2023 https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/11153 370-374- betlar
25. Qulliyev Oxunjon Anvar o‘g‘li, Normurodov Jamshit Baxshibek o‘g‘li, The standard of living of the population and promising opportunities to increase it in Uzbekistan European Journal of Business Startups and Open Society| ISSN: 2795-9228 Vol. 3 No. 12 (Dec - 2023): <https://inovatus.es/index.php/ejbsos/article/view/2150/2090> 58-61- betlar

O‘ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI

ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ ПАЛОМНИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ

**OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF PILGRIMAGE TOURISM IN
UZBEKISTAN**

**Navruz-zoda Zebiniso Baxtiyrovna Buxoro davlat universiteti
Iqtisodiyot kafedrasida katta o‘qituvchisi i.f.f.d., (PhD).**

Annotatsiya

Ushbu tadqiqot O‘zbekistonning ziyorat turizmini rivojlantirish imkoniyatlarini o‘rganadi, bu mamlakat ruhiy merosi boy va diniy hamda ruhiy sayohatchilar uchun muhim manzil sifatida katta salohiyatga ega. Aralash metodologiya, jumladan so‘rovlar, intervyular va hujjatlar tahlili yordamida, tadqiqot mehmonlarning demografik xususiyatlari, motivatsiyalari, iqtisodiy ta'sirlari va sohaning rivojlanishi uchun to'siqlar va imkoniyatlar to'g'risidagi manfaatdor tomonlarning qarashlarini ko'rib chiqadi. Natijalar ziyorat turizmi uchun mustahkam asos mavjudligini ko'rsatdi, bu turli xil mehmonlarning demografik xususiyatlari va manfaatdor tomonlar o'rtasida barqarorlikka bo'lgan umumiy qiziqish bilan belgilanadi. Biroq, madaniy va til to'siqlari, infratuzilmani rivojlantirish va saytlarni saqlash kabi muammolar strategik sarmoyalar va maqsadli marketing harakatlarini talab qiladi.

Kalit so‘zlar: ziyorat turizmi, madaniy meros, barqaror rivojlanish, iqtisodiy ta'sir, mehmonlarning demografik xususiyatlari, marketing strategiyalari, diniy maskanlarni saqlash

This study explores the development possibilities of pilgrimage tourism in Uzbekistan, a country with a rich spiritual heritage and significant potential as a destination for religious and spiritual travelers. Utilizing a mixed-methods approach, including surveys, interviews, and document analysis, the research examines visitor demographics, motivations, economic impacts, and stakeholder perspectives on challenges and opportunities in the sector. Findings indicate a strong foundation for pilgrimage tourism, driven by a diverse visitor demographic and a shared interest in sustainability among stakeholders. However, challenges such as cultural and language barriers, infrastructure development, and site preservation necessitate strategic investments and targeted marketing efforts.

Key words: pilgrimage tourism, cultural heritage, sustainable development, economic impact, demographic characteristics of visitors, marketing strategies, preservation of religious places

В данном исследовании изучаются возможности развития паломнического туризма в Узбекистане, стране с богатым духовным наследием и значительным потенциалом, - как направление для религиозных и духовных путешественников. Используя смешанный подход, включая опросы, интервью и анализ документов, автор изучает демографию посетителей, их мотивацию, экономические последствия и взгляды заинтересованных сторон на проблемы и возможности в этом секторе. Результаты указывают на прочную основу для паломнического туризма, обусловленную разнообразной демографией посетителей и общим интересом к устойчивому развитию среди заинтересованных сторон. Однако такие проблемы, как культурные и языковые барьеры, развитие инфраструктуры и сохранение объектов, требуют стратегических инвестиций и целенаправленных маркетинговых усилий.

Ключевые слова: паломнический туризм, культурное наследие, устойчивое развитие, экономический эффект, демографические характеристики посетителей, маркетинговые стратегии, сохранение религиозных мест.

O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirish, mamlakatning boy tarixiy, madaniy va ma’naviy merosidan foydalanib, iqtisodiy o‘shishni, madaniy almashinuvni rag‘batlantirish uchun noyob imkoniyatni taqdim etadi. Markaziy Osiyoning qalbida joylashgan O‘zbekiston, Ipak yo‘li bo‘ylab dinlar va madaniyatlar tarqalishida hal qiluvchi rol o‘ynagan bir qator qadimiy shaharlarga, jumladan Samarqand, Buxoro va Xivaga uydur. Bu shaharlar turli diniy an’analarga, jumladan islom, buddizm va nasroniylikka katta ahamiyatga ega bo‘lgan ko‘plab me’moriy mo‘jizalar va muqaddas joylarni o‘z ichiga oladi.

O‘zbekistonning strategik joylashuvi va uning hurmatli ziyoratgohlarining mavjudligi uni ziyorat turizmi uchun potentsial markaz sifatida ko‘rsatadi. Bu turizm turi faqat shaxslarning ruhiy ehtiyojlariga xizmat qilmay, balki madaniyatlararo tushunishni rag‘batlantiradi, tinchlikni targ‘ib qiladi va mahalliy iqtisodiyotlarni rag‘batlantiradi.

Bu potentsialiga qaramay, O‘zbekistondagi ziyorat turizmi hali boshlang‘ich bosqichda, mamlakat diniy va ruhiy sayohatchilar uchun yetakchi manzil sifatida o‘z potentsialini faqat ochishni boshladi. Turizmni rag‘batlantirishga qaratilgan yangi siyosatlar joriy etilishi, infratuzilma va marketingga sarmoyalar kiritilishi ziyorat turizmining qiymatini tan olishda o‘ziga borayotganini ko‘rsatadi. Biroq, bu potentsialni to‘liq ro‘yobga chiqarish yo‘lida infratuzilma, kirish imkoniyatlari, muqaddas joylarni saqlash bilan bog‘liq muammolarni hal qilish va turizm rivojlanishining barqarorligini ta’minlash zarur.

Bu tadqiqot O‘zbekistondagi ziyorat turizmini rivojlantirish imkoniyatlarini o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, ushbu sohaning hozirgi holatini ko‘rib chiqadi, o‘shish uchun asosiy imkoniyatlarni aniqlaydi va rivojlanishga to‘sqinlik qilishi mumkin bo‘lgan muammolarni hal etadi.

O‘zbekistondagi ziyorat turizmining potentsialini chuqur tahlil qilish orqali ushbu tadqiqot mamlakatni ruhiy va diniy sayohatchilar uchun yetakchi manzil sifatida joylashtirishga yordam beradigan strategik tashabbuslar haqida ma’lumot beradi, bu esa uning global turizm xaritasidagi ko‘rinishini oshiradi.

O‘zbekiston ulamolarining islom dini va ilm-fani ravnaqiga qo‘shgan hissasi, ilmiy-ma’naviy merosi, Markaziy Osiyo hududida islom sivilizatsiyasining shakllanishidagi o‘rni, boy tarixi va xalqining mehmondo‘stligi asos bo‘ladi. mamlakatda sayohat turizmini rivojlantirish uchun. Ismoilniyiy, Chor Bakr, Chashmai Ayub, Shohizinda, Ruhobod, Imom Al-Buxoriy, Bahouddin Naqshband, G‘uri Amir, Xoja Ahrur, Pahlavon Mahmud, Hazrati Imom, Zangi ota, Sulton Saodat, Hakim at-Termiziy kabi mashhur hojilar bu fikrning dalilidir. Mamlakatda dunyoga mashhur ziyorat va ziyoratgohlar borki, ularning ziyorati islom dinining kichik ziyoratiga tenglashtiriladi. Xususan, O‘rta Osiyoda Samarqanddagi Qusam ibn Abbos qabrini ziyorat qilish Ka’ba ziyoratiga tenglashtiriladi. O‘zbekistonda ziyoratchilarga qulaylik yaratish maqsadida muqaddas qadamjolar va ziyoratchilar bo‘yicha mobil ilovalar ishlab chiqildi [4].

Mirzohid Koriyevning keltirishicha, O‘zbekistondagi ziyorat uchun eng boy hududlardan biri bo‘lgan Namangan viloyatidagi ziyoratgohlar, ularni obodonlashtirish, ta’mir va jahon andozalari asosida rekonstruksiya qilish zarur [1].

Djafarova Nigina Alisherovna va Abdurakhimova Sevara Tulkin qizi tomonidan olib borilgan tadqiqotda keltirilishicha, O‘zbekiston nafaqat ziyorat bilan, balki islom olamida ham o‘zining yashab ijod qilgan faollari bilan mashhur. 2019 yil uchun Global Muslim Travel Index (GMTI) reytingiga ko‘ra, O‘zbekiston Islom hamkorlik tashkilotiga a’zo davlatlar orasida mashhur bo‘lgan yetakchi o‘ntalikka kirdi.

Bundan tashqari, O‘zbekistonda diniy turizmning rolini oshirish maqsadida qator loyihalar amalga oshirildi. 2019-yilning 21-23-fevral kunlari Buxoro shahrida tashkil etilgan “Ziyorat” turizmi bo‘yicha birinchi xalqaro forum ana shulardan biri bo‘lib, unda YuNESKOning Barqaror turizm bo‘yicha bosh boshqarmasi mutaxassisi janob Piter Debrin ishtirok etdi. Islom olamidagi nufuzli tashkilotlarning 120 dan ortiq rahbarlari, 30 dan ortiq oblastdan din arboblari bor edi. O‘zbekistonda turli hudud va davrlarga oid 7000 dan ortiq moddiy madaniy meros obyektlari, jumladan, YuNESKOning Butunjahon merosi ro‘yxatiga kiritilgan Buxoro, Samarqand, Xiva, Shahrisabzdagi tarixiy markazlar mavjud. Albatta, bu ziyorat turizmini istiqbolli yo‘nalishlardan biri sifatida rivojlantirish uchun qulay shart-sharoit yaratadi. Shuningdek, 24 may kuni Turizmni

rivojlantirish davlat qo‘mitasi, Samarqand davlat universiteti va “Ipak yo‘li” xalqaro universiteti hamkorligida “Buyuk ipak yo‘li chorrahasida ziyorat turizmining tiklanishi” mavzusida xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya bo‘lib o‘tdi. Turizm, Samarqandda bo‘lib o‘tdi. Turizm qo‘mitasi ma‘lumotlariga ko‘ra, 2018-yilda musulmon davlatlaridan O‘zbekistonga kelgan sayyohlar soni 2017-yilga nisbatan keskin oshgan. Masalan, Malayziyadan kelganlar soni 66 foizga oshgan bo‘lsa, Indoneziya uchun bu ko‘rsatkich 88 foizni tashkil etadi [2].

Gulnora Gulyamova tadqiqotlarida keltirilishicha, O‘zbekiston turizmning turli turlarini rivojlantirish uchun yuqori salohiyatga ega. O‘zbekiston Respublikasi Turizm va Madaniyatni rivojlantirish vazirligi ma‘lumotlariga ko‘ra, 2016-2019-yillarda mamlakatimizda turizmni rivojlantirish ko‘rsatkichlari barqaror o‘sib bormoqda (1-rasm).

2016-2019-yillarda mamlakatimizga kelgan sayyohlar soni 3,2 barobar oshib, 6,7 million kishiga yetdi. 2020-yilda vaziyatni yaxshilash bo‘yicha ko‘rilgan moliyaviy, tashkiliy va iqtisodiy chora-tadbirlarga qaramay, mamlakatimizga 1,3 million sayyoh tashrif buyurdi, ya‘ni tashriflar soni 5 barobarga kamaydi. 2021-yil turizmning tiklanish davri bo‘ldi, yil davomida O‘zbekistonga 1,9 million xorijiy sayyoh tashrif buyurdi. Mamlakatga kelgan sayyohlar soni o‘tgan yilga nisbatan 2,7 barobar oshib, 5,8 million kishiga yetganiga qaramay, 2022-yilda 2019-yildagi ko‘rsatkichga erishilmadi. 2020 yilda tashqi chegaralarning yopilishi xorijlik sayyohlar kelishini butunlay to‘xtatdi. Bundan tashqari, mamlakat bo‘ylab karantin cheklovlarining joriy etilishi ichki turizmni deyarli to‘xtatdi. Natijada mamlakatimizda turizm xizmatlari eksportidan to‘g‘ridan-to‘g‘ri olingan daromad 2019-yilga nisbatan 4 barobardan ko‘proq kamaydi [3].

1-jadval

Tashrif buyuruvchilarning demografiyasi va motivatsiyasi

<u>Demografik xususiyat</u>	<u>Foizda (%)</u>
<u>Yoshi 18-30</u>	25%
<u>31-45 yosh</u>	15%
<u>46-60 yosh</u>	20%
<u>60 yoshdan oshganlar</u>	40%
<u>Tashrif uchun motivatsiya</u>	<u>Foizda (%)</u>
<u>Ma‘naviy boyitish</u>	60%
<u>Madaniy izlanish</u>	25%
<u>Akademik tadqiqotlar</u>	10%
<u>Boshqa</u>	5%

*jadval so‘rovnoma natijalariga asoslanib, muallif tomonidan tuzilgan.

Tadqiqot jarayonida nazariy tahlil va ilmiy abstraksiyalash usulidan tashqari so‘rovnoma usulidan ham foydalanildi. Tadqiqotchi tomonidan o‘tkazilgan so‘rovnomada 18 yoshdan 65 yoshgacha bo‘lgan 100 ta xorijiy sayyohlar ishtirok etdi. Ularning javoblari asosida tahlil va natijalar shakllantirildi. Jumladan, so‘rovnomada tashrif buyuruvchilarning motivatsiyasi, o‘rtacha xarajati hamda uning taqsimoti, manfaatdor tomonlar uchun asosiy muammolar o‘rganildi.

Tadqiqot ko‘rsatishicha, ziyorat turizmi 60 yoshdan oshgan demografik segmentni jalb qiladi, bu esa ruhiy va madaniy kashfiyotlarga qiziqish bildiradi. Ziyoratgohlarni ziyorat qilishning asosiy motivatsiyasi ruhiy boylik (60%), keyin esa madaniy tadqiqot (25%) deb topildi. Bu, O‘zbekistonning boy ruhiy merosi va madaniy landshaftlari atrofida ziyorat turizmini rivojlantirish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Ziyorat turizmining iqtisodiy ta'siri

Element	Bir tashrifchiga o'rtacha xarajat (\$)
Turar joy	600
Oziq-ovqat va ichimliklar	150
Mahalliy transport	50
Suvenirilar va boshqa xaridlar	75
Jami	875

*jadval so'rovnoma natijalariga asoslanib, muallif tomonidan tuzilgan.

Iqtisodiy ta'sir tahlili tashrif buyuruvchilarning turli toifalarda, xususan, turar joy va ovqatlanishda katta miqdorda xarajat qilishini ko'rsatdi. O'rtacha hisobda, tashrif buyuruvchilar har bir sayohat uchun 875 dollar sarflashadi, bu esa ziyorat turizmi mahalliy mehmonxona va restoranlar uchun, ayniqsa ziyoratgohlar atrofidagi hududlar uchun muhim daromad manbai bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

Asosiy muammo sifatida aniqlagan holatlar

Holatlar	Asosiy muammo sifatida aniqlagan holatlar(%)
Infratuzilmani rivojlantirish	75%
Marketing va reklama	60%
Turistik hududni saqlash	85%
Barqaror turizm amaliyotlari	80%

*jadval so'rovnoma natijalariga asoslanib, muallif tomonidan tuzilgan.

Manfaatdor tomonlar ziyorat turizmini rivojlantirishda bir qator muammolarni aniqlandi. Ulardan turistik hududlarning saqlanishi (85%) va infratuzilma rivoji (75%) asosiy muammolar sifatida qayd etildi. Bu muammolar, avvalo, O'zbekistonni ziyoratchilarni jalb qiladigan madaniy va tabiiy aktivlarga zarar bermaslik uchun ehtiyotkorlik bilan ta'mirlashni rejalashtirish va sarmoya kiritish zarur.

O'zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishda katta salohiyat mavjudligi, lekin infratuzilma, hududlarni zarar yetkazmasdan saqlanishi va barqaror turizm amaliyotlarini joriy etish kabi muammolarni hal qilish zarur. Stratejik sarmoyalar va maqsadli marketing harakatlari bilan birgalikda, barqaror turizm takliflarini ishlab chiqish [5] O'zbekistonni global miqyosda ziyorat turizmi uchun yetakchi manzilga aylantirishi mumkin. Shuni ham ta'kidlash mumkinki, mamlakatda hali ham ziyorat turizmining rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan muammolar ham mavjud. Jumladan:

Til masalasida, poytaxt tashqarisida ingliz tilini biladiganlar hali ham kam. Chet elik mehmonlar oddiy muloqotda qiynalishi mumkin. Bu, ayniqsa, qishloq joylarda uzoq vaqt qolishni xohlaydigan keksa avlod vakillari uchun aloqa to'sig'i bo'lishi mumkin. Bu, mehmonlarning mahalliy aholi uchun noqulaylik tug'dirishi va tushunmovchiliklarga olib kelishi mumkin. O'zbekiston madaniyatida har qanday mehmonga ovqat va ichimlik taklif qilish odatiy hol. Agar aloqa yomon bo'lsa, mehmonlar mahalliy aholining mehmondo'stligini rad etib, ularni ranjitishi mumkin.

O‘zbekistondagi madaniy va tarixiy turizmni rivojlantirish ruhiy va tarixiy elementlar bilan mos kelishi kerak. Bu, xalqaro miqyosda imijni oshirish, ko‘proq ish o‘rinlari yaratish, ko‘proq mehmonlarni jalb qilish va Islomning muqaddas yerining obrazini yaratishni o‘z ichiga oladi. Bu, ziyorat harakatini o‘zini va keng ko‘lamli ziyorat turizmini nishonga olish orqali amalga oshirilishi mumkin. Mahalliy sayyohlik operatorlari va xalqaro sayyohlik agentliklari o‘rtasida davlat-xususiy sheriklik aloqalarini rag‘batlantirish. Mahalliy va xalqaro turizm korxonalar o‘rtasida qo‘shma korxonalar biznes aloqalarini rag‘batlantirish. Hududiy turizmni, ayniqsa, Afg‘oniston, Hindiston, Eron, Qozog‘iston, Pokiston, Tojikiston va Turkmaniston kabi mamlakatlarni o‘z ichiga olgan maxsus qiziqish va madaniyat asosidagi turizm marshrutlari va yo‘nalishlarini ishlab chiqish orqali rivojlantirish. Ziyorat turizmi turli sohalarda ish o‘rinlari talabini oshiradi. Ziyoratchilar uchun mashhur bo‘lgan mamlakatlar mahalliy tovarlar va xizmatlarga, masalan, qishloq xo‘jaligi mahsulotlariga talabni oshiradi. Bu, turizm sohasida ish o‘rinlarini yaratishning asosiy sohasi bo‘lib [6], turizm talabi oshishi bilan jamoat va xususiy infratuzilma, aeroport imkoniyatlari va mehmonxonalar kabi sohalarda ish o‘rinlari yaratiladi.

Ziyorat turizmini barqaror rivojlantirish muhitni muhofaza qilishni ta'minlashni o‘z ichiga oladi. Ziyorat va diniy sayyohlar tez-tez madaniy va atrof-muhitga sezgir joylarni ziyorat qilishadi, ularning tashriflari saytga ijobiy va salbiy ta'sir ko‘rsatishi mumkin.

O‘zbekistonda ziyorat turizmining rivojlanishi mamlakatning boy madaniy va diniy merosidan iqtisodiy va ijtimoiy manfaatlar uchun foydalanish uchun katta imkoniyat yaratadi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, ziyorat turizmiga bo‘lgan qiziqish, birinchi navbatda, ma'naviy boyitish va madaniy izlanishlar bilan bog‘liq bo‘lgan yosh va xilma-xil demografik tashrifchilar bilan tavsiflanadi. Iqtisodiy tahlil ziyoratchilar tomonidan katta mablag‘ sarflagani, sohaning mahalliy iqtisodiyotni rag‘batlantirish va kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlarini oshiradi. Manfaatdor tomonlar rivojlanishning bir qancha muammolarini, jumladan, takomillashtirilgan infratuzilma, turistik destinatsiyalarni muhofaza qilishni yaxshilash hamda madaniy va til to‘siqlarini bartaraf etish zarurligini aniqladilar. Eng muhimi, tashrif buyuruvchilar va xizmat ko‘rsatuvchi provayderlar orasida barqaror turizm amaliyotiga kuchli moyillik mavjud bo‘lib, bu global barqarorlik tendentsiyalariga mos keladigan kelajakdagi rivojlanish yo‘lini ko‘rsatadi.

Strategik marketing sa'y-harakatlari, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik va madaniy jihatdan sezgir turizm takliflarini ishlab chiqish global ziyorat turizmi bozoriga kirish uchun juda muhimdir. Bundan tashqari, inklyuziv rejalashtirish va siyosatni ishlab chiqish orqali aniqlangan muammolarni hal qilish O‘zbekistonni ziyorat turizmining yetakchi yo‘nalishiga aylantirishi mumkin. Diniy obidalarni asrab-avaylashni qadrlaydigan hamda barqaror va hurmatli sayyohlik amaliyotini targ‘ib qiluvchi muhitni shakllantirish orqali O‘zbekiston uzoq muddatli madaniy, iqtisodiy va ekologik manfaatlar uchun ziyorat turizmidan foydalanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Koriyev, Mirzohid. (2023). Possibilities of pilgrimage tourism development in Uzbekistan (Namangan region as an example). 1. 126-134. 10.5281/zenodo.7585454.
2. Djafarova Nigina Alisherovna, Abdurakhimova Sevara Tulkin Kizi Prospects for the development of pilgrimage tourism in Uzbekistan // Наука, техника и образование. 2020. №3 (67). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/prospects-for-the-development-of-pilgrimage-tourism-in-uzbekistan> (дата обращения: 14.04.2024).
3. Gulyamova, Gulnora. (2023). Development of pilgrimage tourism cluster in Uzbekistan: Opportunities and challenges. Economics and Education. 24. 427-432. 10.55439/ECED/vol24_iss3/a68.
4. Jurakhonovich, Khashimov Sherakhon, Pilgrimage Tourism in Uzbekistan; Problems and Solutions (2020). Electronic Research Journal of Social Sciences and Humanities 2 (II), 262-265, 2020, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3667293>
5. Collins-Kreiner, N. (2020), "Pilgrimage tourism-past, present and future rejuvenation: a perspective article", Tourism Review, Vol. 75 No. 1, pp. 145-148. <https://doi.org/10.1108/TR-04-2019-0130>

6. Dejan Iliev. The evolution of religious tourism: Concept, segmentation and development of new identities, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, Volume 45, 2020, Pages 131-140, <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2020.07.012>.
(<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1447677020301820>)
7. Navruz-zoda Z. Зиёрат туризмине ривожлантиришнинг смарт ёндашуви //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2023. – Т. 30. – №. 30.
8. Navruz-zoda Z. Бренд" etti pir ziyorat klaster" и его международные пути развития науки //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2021. – Т. 7. – №. 7.
9. Navruz-zoda Z. KPI Воситасида муқаддас жойларнинг зиёрат кластербоплик даражасини баҳолаш //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2023. – Т. 43. – №. 43.
10. Navruzzoda Z. Модели развития паломнического туризма в Узбекистане в кластерном подходе //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2020. – Т. 1. – №. 1.
11. Narzullayeva G. S., Bakayeva M. A. Creative Management: Creative Opportunities In Business Process Management //American Journal Of Social And Humanitarian Research. – 2022. – Т. 3. – №. 12. – С. 58-63.
12. Gulchehra N. Role Of Marketing Strategies In Increasing Company Competitiveness: Role Of Marketing Strategies In Increasing Company Competitiveness //Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz). – 2020. – Т. 1. – №. 1.
13. Gulchehra N. Creative Management: Creative Opportunities In Business Process Management //Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz). – 2023. – Т. 37. – №. 37.
14. Navruz-Zoda L. B., Navruz-Zoda Z. B. Developing business skills in the methodology of “Local Travel Agency” //Economics. – 2021. – №. 1. – С. 22-25.
15. Bakhtiyorovna N. Z. L., Bakhtiyorovna N. Z. Z. Improvement of social prestige of entrepreneurial companies in Bukhara region //Academy. – 2020. – №. 3 (54). – С. 37-39.
16. Navruz-zoda B. The “Business excellence” as a qualitative measure of entrepreneurial ability //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2022. – Т. 18. – №. 18.
17. Bakhtiyorovna N. Z. L., Bakhtiyorovna N. Z. Z. Developing business skills in the methodology of “Local travel agency” //Economics. – 2021. – №. 1 (48). – С. 26-28.
18. Навруззода Б. Н., Навруззода Л. Б. Предпринимательская концепция формирования и развития человеческого капитала //Современная наука. – 2014. – №. 1. – С. 21-25.
19. Навруз-Зода Л. Б., Навруз-Зода З. Б. Повышение социального престижа предпринимательских фирм в Бухарской области //Вопросы науки и образования. – 2020. – №. 11 (95). – С. 21-25.